

Nr 116.

Av herr **Sjödahl m. fl.**, om viss ändring av § 36 mom. 6 första stycket riksdagsordningen.

I riksdagsordningen § 36 mom. 6 stadgas förbud för statsrådsledamot liksom för justitieråd och regeringsråd att »i utskott eller val till utskott deltaga» med visst undantag beträffande utrikesutskottet för meddelandet av upplysningar.

Detta förbud för statsråd att deltaga i utskott och val till utskott har förefunnits i riksdagsordningen sedan dess tillkomst, ursprungligen i § 43. Planer på att på samma sätt som i utrikesutskottet bereda statsråd tillträde till utskotten ha inte kunnat fullföljas. Å andra sidan ha även förslag om att förbjuda statsråd att vara medlemmar av riksdagen avvisats såsom »oförenliga med ett demokratiskt-parlamentariskt statskick», enär detta »är uppbyggt på uppfattningen, att ett organiskt samband bör föreligga mellan regering och representation, vilket åstadkommes på så sätt att regeringen utväljes ur representationen, för vars majoritet den bör framstå som ledare» (konstitutionsutskottets utlåtande nr 14 vid 1933 års riksdag). Vid ett parlamentariskt styrelseskick finge det anses, att statsråden »med nödvändighet måste äga möjlighet att behålla och erhålla riksdagsmannaupdrag vid sidan av statsrådsämbetet» (konstitutionsutskottets utlåtande nr 6 vid 1934 års riksdag). Redan vid 1873 års riksdag avsågs en motion, som ville beröva statsråden rätt att deltaga i besluten. Att främtaga statsråden denna rätt be-tecknades av konstitutionsutskottet som »en orimlighet». Icke dess mindre ha statsrådets medlemmar fastän medlemmar av riksdagen icke tillerkänts rätt att deltaga i de viktiga »beslut», som val av utskott utgöra.

Förbudet för statsråden att deltaga i val av utskott får betraktas som en kvarleva av äldre statsrättsliga teorier, som byggde på motsatsen mellan regering och riksdag. I och med utvecklingen av ett parlamentariskt styrelsesätt har denna motsättning i hög grad minskats, varför ett sådant förbud svårigen låter sig teoretiskt motiveras. En författning, som tillerkänner statsråden att vara medlemmar av riksdagen och som tillåter dem att deltaga uti alla övriga beslut av representationen, borde rimligen också tillåta dem att deltaga uti valen av utskott, i all synnerhet när dessa äga den vikt och den betydelse, som de ha i vårt land. Genom att förbjuda statsråden att deltaga uti valen kan man inte hindra en regerings medlemmar att utöva ett betydande inflytande vid utseendet av sitt partis utskottskandidater. Det enda som åstadkommes är, att regeringspartiet respektive regeringspartierna kunna

förhindras att bliva representerade vid riksdagsärendenas förberedande behandling efter sin styrka, vilket knappast kan betraktas som förenligt med ett parlamentariskt system.

Enda skälet att bibehålla ett sådant förbud vore, om det kunde påvisas att det vore praktiskt betydelseöst. Så kunde vara förhållandet, om vid fördelningen av utskottsplatserna man utgick ifrån det verkliga medlemsantal som partigrupperna hade, utan att avseende fästes på antalet statsråd. Sedan något år tillbaka har från visst politiskt håll dock krävts, att vid platsfördelningen hänsyn skall tagas till grundlagens stadgande härutinnan. Då ett regeringsparti härigenom kan vid platsfördelningen få sin numerär minskad med upp till 15 (för närvarande 10), är stadgandet uppenbarligen inte utan betydelse.

Uti sin framställning om det svenska utskottsväsendet (Sveriges Riksdag II: 11) har H. Tingsten anmärkt, att »i flertalet stater finnas regler, som avse att garantera, att partigrupperna inom representationer eller kammaren bliva företrädade i utskotten i förhållande till sin röststyrka». Av Tingstens framställning liksom av Redogörelse för arbetsformerna i främmande länders parlament (SOU 1947: 80) att döma synes så undantagslöst vara förhållandet. Även där majoritetsval förefinnes, tillämpas en proportionell fördelning. Ingen uppgift lämnas om att statsråden sakna rösträtt. I vissa främmande parlament, exempelvis i England eller Frankrike, skulle med det betydande antal regeringsmedlemmar, som där förefinnas, ett annat system kunnat låta oppositionspartierna behärska utskottsarbetet, vilket givetvis har betraktats som orimligt.

Det skulle möjligen kunna invändas, att statsråd inte böra deltaga i val till sådana utskott, som ha att granska hans förvaltning. Av § 36 mom. 6 andra stycket framgår att den, av vilken riksdagen kan fordra reda och ansvar, inte kan inväljas i sådant utskott, där redovisning för hans ämbetsåtgärder kan förekomma. Men intet hindrar att de deltaga i valet till dessa utskott. Så kunna f. d. statsråd deltaga i val till såväl konstitutions- som statsutskottet, justitie- och militieombudsmännen i val till lagutskotten och fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret i val till bankoutskottet. Men de kunna inte inväljas i dessa utskott, dock med det märkliga undantaget att ett förutvarande statsråd kan inväljas uti statsutskottet, trots den granskning av hans förvaltning som där enligt § 39 mom. 2 kan förekomma. Det synes i analogi härmed mycket väl kunna tillåtas, att statsråd deltaga uti val av samtliga utskott.

Justitieråd och regeringsråd träffas av samma förbud som statsråd. Att giva dem valrätt kan knappast möta någon invändning och saknar för övrigt praktisk betydelse. Om dessa ämbetsmän liksom statsråden tillåtos att utöva rösträtt, kvarstod blott förbudet enligt § 51 riksdagsordningen för »den, som talmansbefattningen utövar», att deltaga i omröstning och därmed i val av utskott.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes härmed,

att riksdagen måtte besluta den ändring av § 36 mom. 6 första stycket riksdagsordningen, att orden »eller val till utskott» utginge och att paragrafen alltså i denna del måtte erhålla följande lydelse: Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott deltaga, dock att beträffande utrikesutskottet gäller vad i § 37 mom. 2 sägs.

Stockholm den 25 januari 1951.

Edgar Sjödahl.

Gustaf Karlsson.

Birger Andersson.
